

УДК 796.335:133

С. Т. Полторак

ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДОСТАТНЬОЇ ШТАТНОЇ ЧИСЕЛЬНОСТІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ СПЕЦІАЛЬНИХ МОТОРИЗОВАНИХ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН МІЛІЦІЇ

Розглянуто підхід до визначення достатньої штатної чисельності особового складу спеціальних моторизованих військових частин міліції внутрішніх військ МВС України, яка забезпечуватиме виконання всього обсягу служби з охорони громадського порядку за умови додержання встановленого нормативно-правовою базою України рівня службового навантаження військовослужбовців.

К л ю ч о в і с л о в а: обсяг служби, службове навантаження, норма утримання, добовий пост, штатна чисельність, особовий склад.

Постановка проблеми. Адміністративна реформа центральних органів виконавчої влади торкнулась і внутрішніх військ, складової Воєнної організації держави, що входять до системи Міністерства внутрішніх справ України.

Внутрішні війська, як і інші збройні формування та правоохоронні органи України, діють у складних економічних умовах, які поки ще не повністю дозволяють на достатньо високому рівні утримувати особовий склад і техніку. Серед усіх інших причин такого стану зазначимо недостатньо чітке визначення функцій і завдань внутрішніх військ у системі забезпечення національної безпеки держави на фоні реально існуючих загроз, відсутність прозорих й обґрунтованих поглядів на нормування службового навантаження з урахуванням реальних можливостей особового складу військ, озброєння, військової техніки та існуючих організаційно-штатних структур військових частин.

Історично склалося двояке ставлення до внутрішніх військ. З одного боку Міністерство внутрішніх справ України є правоохоронним органом. З іншого – внутрішні війська МВС є військовим формуванням, що діє за нормами та положеннями, прийнятими для військових формувань.

Отже, виникає гостра необхідність у розробленні науково-методичного апарату з визначення достатньої штатної чисельності особового складу окремих структурних складових внутрішніх військ, що забезпечить виконання всього обсягу служби, покладеного на кожну з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі у справі визначення штатної чисельності персоналу широко застосовуються два основні методи: *опитно-статистичний* та *аналітичний*.

Основою опитно-статистичного методу є дані про виконання однотипних робіт (функцій), дані статистичних звітів про витрати часу за минулий період, матеріали спостережень за використанням робочого часу, результати експертних оцінювань, досвід керівника, фахівця та ін. Метод не забезпечує достатньої обґрунтованості встановлених норм штатної чисельності персоналу, однак дозволяє здійснювати орієнтовне оцінювання його чисельності.

За аналітичним методом можливо визначити найбільш важливі взаємозв'язки і врахувати велику кількість найсуттєвіших факторів впливу на режим праці, отже, отримати більш обґрунтовані значення штатної чисельності персоналу.

Найбільшого практичного розвитку набули підходи, що поєднують всі переваги як опитно-статистичного, так і аналітичного методів.

Серед праць, в яких останнім часом досліджувалися проблеми визначення штатної чисельності персоналу організаційних структур, слід відзначити [1–4]. Дані праці спрямовані на вирішення задачі оптимізації штатної чисельності та організаційних структур цивільних трудових колективів. Однак характер служби у військових колективах значно відрізняється від режиму праці у цивільних організаціях і підприємствах, також відрізняються вирішувані ними задачі.

Мета статті – довести до наукової спільноти підхід щодо визначення достатньої штатної чисельності особового складу спеціальних моторизованих військових частин міліції (СМВЧМ) внутрішніх військ МВС України відповідно до існуючого обсягу служби з охорони громадського порядку (ОГП), характеру виконання даного завдання, вимог нормативно-правової бази України щодо рівня службового навантаження військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу. У основі визначення штатної чисельності особового складу структурних складових внутрішніх військ повинно бути враховано:

– нормування службового навантаження військовослужбовців різних категорій з урахуванням робочого часу на тиждень, встановленого нормативно-правовими актами України, кількості вихідних та святкових днів, часу на відпустку, середніх значень втрати працездатності з причини хвороби, виділеного часу на професійну та бойову підготовку;

– зменшення чисельності особового складу строкової служби під час призову та звільнення у запас;

– нормування утримання підрозділів управління та забезпечення службово-бойової діяльності всіх ланок;

– несення служби у добових нарядах військових частин;

– особливості організації виконання службово-бойових завдань СМВЧМ;

– реальний (середньостатистичний) обсяг служби з ОГП.

Підхід, що пропонується, дозволяє врахувати вимоги нормативно-правової бази України стосовно додержання соціальних стандартів для військовослужбовців (рівня службового навантаження), керівних документів внутрішніх військ з організації професійної, бойової та спеціальної підготовки, низку інших факторів та параметрів, які в сукупності визначають штатну чисельність особового складу частини (підрозділу). До них віднесені такі:

1. Організаційно-методичні вказівки командувача внутрішніх військ МВС України з підготовки військ на 2012 навчальний рік, затверджені наказом командувача внутрішніх військ від 09.11.2011 р. № 494 [5], що визначають кількість годин на підготовку офіцерів та інших категорій військовослужбовців (документ оновлюється кожного року).

2. Програма бойової підготовки військовослужбовців строкової служби внутрішніх військ МВС України 2005 року, якою передбачено 8-місячний термін навчання та 2 перехідні періоди (травень – червень, листопад – грудень) [6].

3. Керівництво з прийому, навчання, виховання та введення в бойову службу молодого поповнення внутрішніх військ МВС України, затвердженого наказом командувача внутрішніх військ від 21.08.2006 р. № 353, що визначає терміни введення молодого поповнення в бойову службу [7].

4. Термін служби військовослужбовців строкової служби – 1 рік.

5. Тривалість робочого часу для офіцерів, прапорщиків, військовослужбовців військової служби за контрактом, військовослужбовців строкової служби – 40 год на тиждень [8; 9].

6. Кількість святкових і неробочих днів на рік – 11 [8].

7. Середня тривалість чергової відпустки офіцерів, прапорщиків та військовослужбовців військової служби за контрактом – 37 днів (кількість військовослужбовців, які мають право на відпустку тривалістю 30, 35, 40 та 45 днів, прийнята рівномірною).

8. Середня тривалість відпустки військовослужбовців строкової служби – 7 днів.

9. Середнє значення втрати працездатності з причини хвороби для офіцерів, прапорщиків та військовослужбовців військової служби за контрактом – 14 днів на рік, для військовослужбовців строкової служби – 16 днів на рік (за статистичними даними медичного управління Головного управління внутрішніх військ).

10. Коефіцієнт коригування, що враховує чисельність органів управління частиною та підрозділів забезпечення (для оперативних розрахунків $K_{yz}=1,2$) [10].

Підхід, що пропонується для визначення достатньої штатної чисельності особового складу СМВЧМ, відповідно до існуючого обсягу служби з ОГП, можна умовно поділити на три етапи:

– розрахунок норм утримання особового складу за категоріями для несення служби на одному добовому посту;

– розрахунок коефіцієнта призову;

– розрахунок достатньої штатної чисельності особового складу СМВЧМ.

I етап – розрахунок норм утримання особового складу за категоріями для несення служби на одному добовому посту.

Кількість годин занять з професійної та бойової підготовки на місяць для різних категорій військовослужбовців СМВЧМ визначено у [5] (див. табл. 1).

Т а б л и ц я 1

*Кількість годин, що відведено на професійну та бойову підготовку для різних категорій
військовослужбовців СМВЧМ на місяць*

Категорії	$T_{\text{БП}} \text{ міс, год}$
Офіцери	14
В/службовці в/служби за контрактом	24
В/службовці строкової служби	40

Розрахунок норм утримання особового складу для несення бойової служби на одному добовому посту здійснюється у такій послідовності.

1. Визначення кількості днів, за винятком святкових, відпусток та середніх значень втрати працездатності з причини хвороби для кожної категорії військовослужбовців (у наведеному прикладі розрахунки проведені для військовослужбовців військової служби за контрактом):

$$365 - (N_{\text{відп}} + N_{\text{свят}} + N_{\text{хвор}}) = N_{\text{роб. днів на рік з вихідними}},$$

після підстановки

$$365 - (37+11+14) = 303 \text{ [дні]}.$$

2. Визначення кількості робочих тижнів $N_{\text{роб. тижнів}}$:

$$N_{\text{роб. днів на рік з вихідними}} : 7 = N_{\text{роб. тижнів}},$$

після підстановки

$$303 : 7 = 43,29 \text{ [тижня]}.$$

3. Визначення $N_{\text{вих}}$ – кількості вихідних днів за 43,29 робочого тижня (у ст. 199 Статуту внутрішньої служби для військовослужбовців строкової служби визначено 6-денний робочий тиждень, для офіцерів, прапорщиків та військовослужбовців військової служби за контрактом – 5-денний):

$$N_{\text{роб. тижнів}} \cdot (7 - N_{\text{роб. день на тиждень}}) = N_{\text{вих}},$$

після підстановки

$$43,29 \cdot (7-5) = 86,57 \text{ [дня]}.$$

4. Визначення $N_{\text{роб. днів на рік без вихідних, святк., відпуст., лікарн}}$ – кількості робочих днів за винятком вихідних, святкових днів, відпусток та втрат працездатності з причини хвороби:

$$N_{\text{роб. днів на рік з вихідними}} - N_{\text{вих}} = N_{\text{роб. днів на рік без вихідних, святк., відпуст., лікарн}},$$

після підстановки

$$303 - 86,57 = 216,43 \text{ [дня]}.$$

5. Визначення $N_{\text{роб. днів на міс}}$ – кількості робочих днів на місяць:

$$N_{\text{роб. днів на рік без вихідних, святк., відпуст., лікарн}} : 12 = N_{\text{роб. днів на міс}},$$

після підстановки

$$216,43 : 12 = 18,04 \text{ [роб. дня на міс]}.$$

6. Визначення $T_{\text{роб. год на міс}}$ – кількості робочих годин на місяць (у ст. 10 Закону України “Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” визначено 40-годинний робочий тиждень, тобто з урахуванням 5(6)-денного робочого тижня для офіцерів, прапорщиків та військовослужбовців військової служби за контрактом тривалість робочого дня складає 8 год, для військовослужбовців строкової служби – 6,7 год):

$$N_{\text{роб. днів на міс}} \cdot 8 = T_{\text{роб. год на міс}},$$

після підстановки

$$18,04 \cdot 8 = 144,32 \text{ [год на міс]}.$$

7. Визначення $T_{\text{роб. год БСл на міс}}$ – кількості робочих годин на несення бойової служби (з урахуванням годин, що відведені на бойову підготовку окремо для кожної категорії військовослужбовців; для військовослужбовців військової служби за контрактом СМВЧМ складає 24 год):

$$T_{\text{роб. год на міс}} - T_{\text{БП міс}} = T_{\text{роб. год БСл на міс}},$$

після підстановки

$$144,32 - 24 = 120,32 \text{ [год на міс]}.$$

8. Визначення кількості робочих годин на добу для несення бойової служби одним військовослужбовцем:

$$T_{\text{роб. год БСл на міс}} : N_{\text{роб. днів на міс}} = T_{\text{роб. год БСл на добу 1 в/сл}},$$

після підстановки

$$120,32 : 18,04 = 6,67 \text{ [год на добу]}.$$

9. Визначення $K_{\text{утр}}$ – норми утримання військовослужбовців для несення бойової служби на одному добовому посту:

$$24 : T_{\text{роб. год БСл на добу 1 в/сл}} = K_{\text{утр}},$$

після підстановки

$$24 : 6,67 = 3,59 \text{ [в/сл. на добовий пост]}.$$

Таким чином, для забезпечення несення служби на одному добовому посту необхідно виділяти 3,59 військовослужбовця військової служби за контрактом.

Результати розрахунків норм утримання різних категорій військовослужбовців СМВЧМ для несення служби обсягом в один добовий пост наведені у таблиці 2.

Таблиця 2

Норми утримання різних категорій військовослужбовців СМВЧМ для несення служби обсягом в один добовий пост

Категорії	$K_{\text{утр}}, \text{ в/сл}$
Офіцери	3,32
В/службовці за контрактом	3,59
В/службовці строкової служби	4,94

II етап – розрахунок коефіцієнта призову.

Протягом календарного року чисельність військовослужбовців строкової служби не є постійною, вона змінюється з причини звільнення в запас та призову, тобто у різні періоди року обов'язки бойової служби виконує різна кількість військовослужбовців строкової служби. З метою 100 % забезпечення несення служби вводиться коефіцієнт призову, який враховуватиме ці зміни.

На діаграмі показана динаміка зміни чисельності військовослужбовців строкової служби, які залучаються до несення бойової служби протягом року (за 100 % прийнята штатна чисельність).

Діаграма

Динаміка зміни чисельності особового складу строкової служби у підрозділі протягом року

З квітня по червень та з жовтня по грудень проводиться призов на строкову військову службу та звільнення з неї. Звільнення, як правило, триває рівномірно протягом місяця (у травні та листопаді).

У квітні – травні під час призову та прибуття призовників у військові частини 12 днів військовослужбовці проходять загальновійськову підготовку, 3 тижні відведено на введення в бойову службу за профілем частин. Вважатимемо, що з 1 січня та з 1 липня на початку нового періоду навчання у частинах вони приступають до несення служби у повному обсязі.

Таким чином, обов'язки служби виконують:

- 100 % військовослужбовців – 8 місяців;
- 75 % військовослужбовців – 2 місяці;
- 50 % військовослужбовців – 2 місяці.

Для урахування у штаті реальної кількості військовослужбовців строкової служби, які виконують обов'язки служби, розрахуємо такі показники.

1. Середній відсоток військовослужбовців, які у середньому виконують обов'язки служби протягом календарного року:

$$(8 \cdot 100 \% + 2 \cdot 75 \% + 2 \cdot 50 \%) : 12 \text{ міс} = 87,5 \%$$

Отже, фактичний середній некомплект складає 12,5 % від штатної чисельності військовослужбовців строкової служби.

2. Відсоток збільшення штатної чисельності військовослужбовців строкової служби від тих, хто реально виконує обов'язки служби, з метою забезпечення виконання бойової служби у повному обсязі, тобто коефіцієнт призову $k_{\text{пр}}$:

$$\frac{87,5}{12,5} = \frac{100 \%}{x \%}; x = 14,2 \%$$

Таким чином, коефіцієнт призову повинен дорівнювати 1,14.

III етап – розрахунок достатньої штатної чисельності особового складу СМВЧМ.

Розрахунок достатньої штатної чисельності особового складу СМВЧМ, необхідного для несення служби з ОГП, здійснюється за виразами:

$$V_{\text{сл}} = V_{\text{сл}}^{\text{к}} + V_{\text{сл}}^{\text{стр}}; \quad (1)$$

$$W^{\text{СМВЧМ}} = \left((V_{\text{сл}}^{\text{к}} \cdot k_{\text{утр}}^{\text{к}}) + (V_{\text{сл}}^{\text{стр}} \cdot k_{\text{утр}}^{\text{стр}} \cdot k_{\text{пр}}) \right) \cdot k_{\text{уз}} \cdot k_{\text{мзсо}} \cdot 1,4, \quad (2)$$

де: $V_{\text{сл}}^{\text{к}}$ – обсяг служби з ОГП для військовослужбовців військової служби за контрактом на добу;

$V_{\text{сл}}^{\text{стр}}$ – обсяг служби з ОГП для військовослужбовців строкової служби на добу; $k_{\text{утр}}^{\text{к}}$ – коефіцієнт

утримання військовослужбовців військової служби за контрактом; $k_{\text{утр}}^{\text{стр}}$ – коефіцієнт утримання військовослужбовців строкової служби; $k_{\text{уз}}$ – коефіцієнт урахування управління, підрозділів забезпечення; $k_{\text{пр}}$ – коефіцієнт урахування призову та звільнення військовослужбовців строкової служби; $k_{\text{мзсо}}$ – коефіцієнт урахування чисельності особового складу, що виділяється для проведення спеціальних операцій (СО), забезпечення масових заходів (МЗ), оперативно-профілактичних відпрацювань (ОПВ); 1,4 – коефіцієнт, що враховує кількість особового складу, який залишається у пункті постійної дислокації військової частини після виділення на службу 60 % від наявної чисельності; $W^{\text{СМВЧМ}}$ – достатня штатна чисельність особового складу СМВЧМ.

Обсяг служби $V_{\text{сл}}$ з ОГП розраховується за виразом:

$$V_{\text{сл}} = \frac{N_{\text{н}} \cdot n \cdot t}{24}, \quad (3)$$

де $N_{\text{н}}$ – кількість нарядів; n – кількість військовослужбовців у наряді; t – час несення служби нарядом з урахуванням часу на прибуття до місця несення служби та прибуття до військової частини після її закінчення; 24 – тривалість доби в годинах.

Відповідно до наказу МВС України від 05.07.2005 р. № 521, яким введено в дію “Тимчасове положення про організацію служби спеціальних моторизованих військових частин міліції, військових частин спеціального призначення та підрозділів оперативного призначення внутрішніх військ МВС України”, час несення служби складає 6 год з моменту прибуття патрульного підрозділу до органу внутрішніх справ (на об'єкт проведення масового заходу) до його відбуття до частини. У разі ускладнення обстановки служба військових нарядів може бути подовжена на 1–2 год. З урахуванням часу на прибуття до місця несення служби та прибуття до військової частини після її закінчення загальний час прийнято рівним 8 год.

Для визначення коефіцієнта урахування чисельності особового складу, що виділяється для проведення СО з ОПВ районів та для забезпечення МЗ, на основі статистичних даних визначимо середню кількість особового складу у %, який задіяний для виконання цих завдань (див. табл. 3).

Т а б л и ц я 3

Середні відсотки особового складу, який задіяний на проведення СО, ОПВ районів країни та на забезпечення МЗ відносно виділення особового складу на патрульно-постову службу за рік

Види залучення о/с	Кількість о/с, що виділяється	% від ППС
СО	23478	2,77
МЗ	82583	9,76
ОПВ	45663	5,39

Отже,

$$K_{\text{МЗСО}} = K_{\text{СО}} \cdot K_{\text{МЗ}} \cdot K_{\text{ОПВ}} = 1,027 \cdot 1,097 \cdot 1,054 = 1,19.$$

Таким чином, при визначенні достатньої штатної чисельності особового складу СМВЧМ, що виділяється, крім ОГП, для проведення СО, забезпечення МЗ, ОПВ необхідно прийняти $K_{\text{МЗСО}} = 1,19$.

За даними ГУВВ МВС України, за останні роки СМВЧМ щодобово в середньому виділяли близько 1150 самостійних піших патрулів, 350 спільних піших патрулів (2 військовослужбовця внутрішніх військ) та 120 автомобільних патрулів. Кількість особового складу в одному пішому патрулі – 3, в автомобільному – 4 військовослужбовці (ст. 25 та 69 Статуту патрульно-постової служби міліції). Отже, для загального обсягу служби за виразом (3) матимемо:

$$V_{\text{сп}} = (1150 \cdot 3 + 350 \cdot 2 + 120 \cdot 4) \cdot 8 : 24 = 1543,3 \text{ [добового поста]}.$$

III етап. З урахуванням існуючого сьогодні співвідношення між військовослужбовцями військової служби за контрактом та військовослужбовцями строкової служби, визначимо достатню штатну чисельність особового складу СМВЧМ.

Виходячи з рівня грошового забезпечення військовослужбовців-контрактників та сьогоденних тенденцій у забезпеченні військ службовим житлом, можна стверджувати, що граничне співвідношення, якого можливо досягти між військовослужбовцями-контрактниками та військовослужбовцями строкової служби, дорівнюватиме приблизно 70 до 30 %.

Беручи до уваги такий рівень співвідношення, розрахована вище кількість добових постів розподілиться як 1080,3 та 463 відповідно. При цьому достатня штатна чисельність особового складу СМВЧМ, згідно з виразом (2), дорівнюватиме:

$$W^{\text{СМВЧМ}} = ((1080,3 \cdot 3,59) + (463 \cdot 4,94 \cdot 1,14)) \cdot 1,2 \cdot 1,19 \cdot 1,4 = 12967 \text{ [осіб]}.$$

У разі переходу СМВЧМ на 100 % комплектування відповідних посад військовослужбовцями військової служби за контрактом, достатня штатна чисельність особового складу дорівнюватиме:

$$W^{\text{СМВЧМ}} = 1543,3 \cdot 3,59 \cdot 1,2 \cdot 1,19 \cdot 1,4 = 11077 \text{ [осіб]}.$$

Висновки

Запропоновано підхід і наведено розрахунки достатньої штатної чисельності особового складу СМВЧМ для виконання завдань служби з ОГП, виходячи з середньостатистичного обсягу служби на день, характеру несення служби та вимог нормативно-правової бази України щодо рівня службового навантаження військовослужбовців.

Обчислено норми утримання різних категорій військовослужбовців СМВЧМ обсягом в один добовий пост.

Розроблений підхід є гнучким інструментом, що дозволяє оперативно, у разі внесення змін у нормативно-правову базу України і керівні документи внутрішніх військ, провести необхідні корективи в самому підході.

Напрямами подальших досліджень може бути розроблення науково-методичного апарату для визначення достатньої штатної чисельності особового складу інших структурних складових внутрішніх військ МВС України з урахуванням особливостей виконання ними службово-бойових завдань за призначенням.

Список використаних джерел

1. Данюк, В. М. Менеджмент персоналу [Текст] : навч. посіб. / В. М. Данюк. – К. : КНЕУ, 2006. – 398 с.
2. Виноградський, М. Д. Управління персоналом [Текст] : навч. посіб. / М. Д. Виноградський. – К. : Центр навч. л-ри, 2006. – 504 с.
3. Омельченко, И. Б. Методические подходы к определению численности персонала [Электрон. ресурс] / И. Б. Омельченко. – Режим доступа : http://www.ilea.ru/normirovanie_truda_art-2.htm. – Загл. с экрана.
4. Пугачев, В. П. Планирование персонала организации [Текст] : учеб. пособие / В. П. Пугачев. – М. : Изд-во Московского ун-та, 2011. – С. 143–144.
5. Організаційно-методичні вказівки командувача внутрішніх військ МВС України з підготовки військ на 2012 рік [Текст] : наказ командувача внутрішніх військ МВС України від 09.11.2011 р. № 494.
6. Програма бойової підготовки військовослужбовців строкової служби внутрішніх військ МВС України [Текст]. – К. : ГУВВ, 2005. – 168 с.
7. Керівництво з прийому, навчання, виховання та введення в бойову службу молодого поповнення внутрішніх військ МВС України [Текст] : наказ командувача внутрішніх військ МВС України від 21.08.2006 р. № 353.
8. Кодекс законів про працю України [Текст] // ВВР. – 2010. – № 30. – 398 с.
9. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей [Текст] : Закон України // ВВР. – 1992. – № 15. – 190 с.
10. Томкив, И. О. Оперативно-тактические расчёты, применяемые в соединениях, частях и подразделениях внутренних войск [Текст] : учеб. пособие / И. О. Томкив. – Хмельницкий : АПВУ. – 1997. – 116 с.

Стаття надійшла до редакції 01.06.2012 р.